

**Seimo Informacinės visuomenės plėtros komiteto, Seimo Ekonomikos komiteto ir
Seimo Europos informacijos biuro
2015 m. balandžio 1 d. Seime organizuotos
„Europos savaitė 2015“ diskusijos**

LIETUVA – INOVATYVI ŠALIS! MISIJA (NE)ĮMANOMA?

APIBENDRINIMAS

Inovacijos – kompleksiškas ir daugiasluoksnis reiškinys. Nenuostabu, kad yra daug skirtingų nuomonių apie tai, ką daryti, kad Lietuva taptų inovacijų ir idėjų šalimi. Tačiau akivaizdu, kad reikia ryžtingų ir efektyvių veiksmų, nepakanka remtis vien tik ES struktūrine parama - reikalingi ir sisteminiai sprendimai, reguliacinės priemonės, efektyvesnis įgyvendinimas, geresnis sutarimas ir veiksmų koordinavimas tam, kad būtų sukurta palanki inovacijoms (riziką toleruojanti) aplinka, o ateities inovatoriams būtų suteikti reikiami įgūdžiai.

Apibendrinant diskusijos pasisakymus, keli dažniausiai akcentuoti veiksniai:

1. Pirma, nepaisant daugybės fragmentiškų strategijų ir programų, **Lietuvoje vis dar trūksta realaus ir teisės aktais įtvirtinto prioriteto inovacijų skatinimui valstybės lygiu, ilgalaikio išipareigojimo jas remti valstybės lygiu**, kad inovacijų politika nesibaigtų 2020 metais. ES parama išseks ir valstybė turi nuspręsti, ar inovacijos yra pakankamas prioritetas, kad jas remti toliau iš nuosavų lėšų, kas tai darys ir kaip atrodys būsima sistema, kokie gebėjimai joje bus esminiai. Kai kurie siūlymai:

- Mažinti institucijų fragmentaciją.
- Steigti Inovacijų fondą (ar kitą išipareigojimą valstybei skatinti inovacijas ir be ES paramos), užtikrinti tam reikiamą teisinę bazę.

2. Antra, **esama teisinė bazė lemia pernelyg į mokslą ir procesą orientuotą inovacijų kultūrą bei atitinkamą jų skatinimo ir vertinimo praktiką**, kuri palieka daug erdvės institucijų, mokslininkų, agentūrų ekspertų nesusikalbėjimui su verslu, sąvokų painiojimui ir formaliam bendradarbiavimui, neorientuodama atsakingų institucijų veiklos į inovacijų grąžą ir apčiuopiamus rezultatus. Diskusijoje daug kalbėta apie eksperimentinės plėtros „mirties slėnį“. Inovacijų politika turi būti pritaikyta mūsų ekonomikos kontekstui. MTEP grįstos įmonės (pažangūs inovatoriai) sudaro labai nedidelę Lietuvos įmonių dalį. Todėl visa inovacijų politika neturėtų būti įgyvendinama pagal jiems pritaikytus kriterijus. Didelei daliai Lietuvos įmonių aktualios taikymo, inžinerinės, inkrementinės, verslo modelio inovacijos, greiti eksperimentavimo projektai, leidžiantys produktus greitai pateikti į rinką. Tuo tarpu silpniausius inovacinius gebėjimus turinčios įmonės turėtų pradėti nuo technologinių gebėjimų stiprinimo, atnaujinant gamybos sistemas, vadybines žinias, pritraukiant kvalifikuotus specialistus ir diegiant verslo modelio inovacijas. Valstybės inovacijų politikos užduotis – pasiekti, kad kuo daugiau Lietuvos įmonių būtų inovatyvios, **todėl politika turi būti įgyvendinama derinant skirtingus kelius, pritaikytus skirtingo tipo inovatoriams** (neignoruojant nei vieno, nei kito). Kai kurie siūlymai:

- MTEPI teisinės bazės sureguliojimas, papildant esamus arba kuriant naujus teisės aktus.
- Įgyvendinimo lygmenyje inovatorių ir projektų atrankos kriterijai, taikomi apibrėžimai turi būti peržiūrėti, o agentūrų požiūris ir kompetencijos keistis - nuo kontrolės ir procedūrinio administravimo prie partnerystės ir diferencijuotų priemonių. Būtent įgyvendinimo lygmenyje užstringa dauguma net ir teisingai įvardintų sprendimų, todėl agentūrų gebėjimai ir požiūris turi būti stiprinami.
- Kokybiškų inovacijų paslaugų (finansinių, mentorystės, brokerystės, idėjų fasilitavimo, tinklaveikos ir kt.) tinklo sukūrimas, esminį dėmesį skiriant kompetencijai ir išteklių konsolidacijai.

Tačiau tai nereiškia, kad Lietuva turėtų atsisakyti ambicijos tapti lydere ir mokslu paremtų proveržio inovacijų srityse ar visai atsisakyti priešakinių (angl. *frontier*) fundamentinių tyrimų. Reikia stiprinti ir pažangių inovatorių bei stipriausių mokslinių grupių kritinę masę, bet tuo pačiu kurti paskatas komercinti rezultatus, kad „daugiau tyrėjų važinėtu Ferariais“ ir tai taptų išties patrauklia ir prestižine profesija.

3. Trečia, **viešojo sektoriaus MTEP sistemoje nesukurtos paskatos orientacijai į ekonominius MTEP rezultatus**. Mokslo ir verslo bendradarbiavimas nėra tikslas savaime, tai yra verslo sandėris ir jam turi būti aiškus ekonominis pamatas. Niekam nereikia imitacinės veiklos.

→ Sukurti paskatas viešojo sektoriaus MTEP ekonominei grąžai ir stiprinti inovacijų kultūrą mokslo ir studijų institucijose, pirmiausia keičiant tyrėjų karjeros sąlygas ir keičiant požiūrį į tyrėjus, pritraukiant ir išlaikant talentus, gerinti intelektinės produkcijos apskaitą MSI. Valstybė gauna tai, ko prašo, vadinasi reikia aiškiai tikslinti MTEP finansavimo kriterijus – kokios grąžos tikimasi iš šio finansavimo.

→ Sukurti paskatas žinių ir technologijų perdavimui į rinką, pvz. teikti paramą verslui įsigyjant intelektinę produkciją rinkoje (rinkos kaina), skatinti R&D paslaugų, technologijų perdavimo verslus, pumpurinių įmonių kūrimą. Reikia technologijų perdavimo specialistų (inovacijų skautų ir mentorų) armijos – žmonių, kurie inovacijų sistemoje atliktų tą pačią vaisingumo didinimo funkciją, kokią gamtoje atlieka bitės, pernešančios žiedadulkes.

4. Ketvirta, Ilja Laursas yra sakęs, kad „inovacijos – inovatorių rankose“. Lietuvoje pagaliau ateina supratimas, kad idėjas kuria ne mašinos ar įranga, o žmonės, ką jau seniausiai suprato Skandinavijos šalys, reformavusios savo švietimo modelius. Pagrindinė problema - **fragmentiška, nuo projekcinio finansavimo priklausoma ir neefektyvi inovacijų, verslumo, bendradarbiavimo, technologinių įgūdžių ugdymo sistema formaliajame švietime**, pradedant nuo ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo ir baigiant inžinierių ar vadybininkų ruošimu.

→ Spręsti švietimo kokybės problemas, modernizuoti esamą švietimo modelį, visose švietimo pakopose, pradedant nuo pradinės mokyklos iki studijų numatyti ir skatinti formaliojo ir/ar neformaliojo švietimo formas, skirtas inovacijų ir verslumo įgūdžių ugdymui.

→ Stiprinti kiekybine ir kokybine prasme technologines specialybes ir pramoninę doktorantūrą.

5. Penkta, pabrėžtas **rinkos inovacijoms ir aiškos motyvacijos inovuoti trūkumas**. Valstybė kaip pirkėjas turi ir gali naudoti instrumentus inovacijų rinkoms kurti, ypač IT sektoriuje (tokią pavyzdinę patirtį eilinį kartą demonstruoja estai su savo e-cabinet, i-voting, elektromobilių sistemomis ir t.t.). Dėmesio technologinei pažangai tonas turi būti palaikomas iš pat viršaus, sulaužant tradiciją, kad naujoves valstybinis sektorius įsisavina vėliausiai.

→ Diegti inovacijų paklausos instrumentus (pvz., ikiprekybiniai ir inovatyvūs viešieji pirkimai, idėjų konkursai ir kt.).

Galiausiai, diskusija parodė, kad egzistuoja tam tikras už MTEP ir inovacijų politiką atsakingų institucijų nesusikalbėjimas, ir nors visos veikėjų grupės, t.y. verslo atstovai, Ūkio ministerija ir Švietimo ir mokslo ministerija gana gerai supranta savo srities problematiką, tačiau trūksta visumos matymo. Kas trukdo susikalbėjimui, kaip užtikrinti gerą susikalbėjimą, visumos matymą ir efektyvų inovacijų politikos koordinavimą – tai jau kitos diskusijos klausimas.

Lietuvos Respublikos Seimo Informacinės visuomenės plėtros komiteto biuras

2015 m. balandžio 2 d.